

Особливості криміналістичної характеристики вбивств на замовлення

У теперішній час в Україні велику соціальну небезпеку становлять убивства на замовлення, або убивства, що здійснюються найманими особами. Спостерігається тенденція до зростання таких злочинів. Але їх розкриття і розслідування пов'язані з великими труднощами.

Замовленим є умисне вбивство, вчинене особою за винагороду в інтересах третьої особи. В історії людства це не новий вид злочину. Вбивства на замовлення, або знищення, були відомі вже до нашої ери, їх опис зберігається в пам'ятках Давнього Сходу. Що ж стосується вітчизняної історії, то неможливо не згадати факт знищення, яке в XI ст. здійснив князь Святополк щодо своїх братів Бориса і Гліба.

Убивство найманими особами існувало у нашій країні і у застійні роки. Але воно не мало такого розмаху, як сьогодні. Убивства на замовлення існували на побутовому

підґрунті (ревнощі, помста, одержання спадщини), а як наймачі, або замовники, виступали жінки у віці від 20 до 60 років. Виконавцями таких злочинів були дилетанти із нижчого прошарку кримінального середовища.

Вбивство на замовлення як спеціальність вперше з'явилося на Сицилії. Сицилійська мафія більше 150 років не змінювала своїх ритуалів і залишалася найконсервативнішою з усіх злочинних організацій. Вона одержала назву «Товариство честі». Право винесення смертного вироку належало на Сицилії голові мафіозної «сім'ї». Засуджений до смерті вбивався не «всліпу», а попередньо попереджався.

У рамках співдружності мафіозних кланів у США на початку 30-х років була створена організація професійних кілерів — «Мердер корпорейтед» («Корпорація убивць»). З цього часу жодний мафіозний керівник під страхом смерті не мав права вчинювати кару самостійно. Щоб знищити ту чи іншу людину, йому необхідно було подати «заяву» до корпорації, оплатити послугу і чекати виконання вироку. Більшість убивств на замовлення в той час у США не розкривалися.

Сьогодні в Україні великі банківські, страхові, довірчі товариства і фірми мають відділи і дочірні підприємства «безпека», які виконують функцію «роботи» з боржниками, усунення конкурентів, застосовуючи найрізноманітніші методи. У відкритій пресі можна зустріти об'яви типу «виконую будь-які конфіденційні доручення», «конфіденційні послуги за високу оплату», «в минулому спортсмен шукає можливість заробити 2000 доларів». Попит породжує пропозицію. З'являються організатори і виконавці, замовники і кілери.

Убивства на замовлення здійснюються в умовах неочевидності. Тому бути абсолютно впевненим у тому, що воно здійснене найманими особами, можна тільки після розкриття злочину і встановлення замовника. Але цілеспрямована організація роботи по розкриттю замовлених злочинів передбачає їх діагностику на самих ранніх етапах. Можливість використання криміналістичних рекомендацій пов'язана з оцінкою того чи іншого убивства і віднесення його до категорії замовлених.

Теорія криміналістики дозволяє сформулювати криміналістичні ознаки, які відрізняють убивства на замовлен-

ня від інших умисних убивств вже за наявності первинної інформації про подію злочину. До таких відносяться:

зухвалість вчиненого злочину;

використання автоматичної, напівавтоматичної зброї, вибухових пристроїв;

залишення знарядь злочину на місці його вчинення;

неприйняття заходів, спрямованих на приховування трупа;

велика кількість пошкоджень життєво важливих органів (у багатьох випадках може мати місце контрольний постріл);

відкритий характер багатьох злочинів;

відсутність ознак інших складів злочинів за наявності у жертви грошей, цінностей, документів;

соціальне становище жертви.

Яке убивство можна вважати замовленим? Чи існують особливості криміналістичної характеристики цієї категорії злочинів? Чи можна говорити про специфіку методики розслідування убивств, що вчиняють найменші особи?

Відповіді на ці питання можна одержати після розгляду окремих особливостей елементів криміналістичної характеристики убивства на замовлення.

1. *Спосіб вчинення убивства на замовлення.* Способів позбавлення людини життя багато, але для убивств на замовлення характерним є відкритий зухвалий напад на жертву. Способом вчинення убивств може бути спосіб, небезпечний для життя інших людей: відкрита перестрілка в багатолюдних місцях, використання вибухівки, гранат, вогнепальної зброї, гранатометів. Можуть застосовуватися й снайперські постріли у життєво важливі органи людини.

Під час виконання замовлення знищується тільки той, хто замовлений або кого оплатили.

Мафіозні структури віддають перевагу латентним злочинам. Цим можуть пояснюватися випадки утоплення трупів, уторовування їх в асфальт, розчинення у кислоті. Найбільш професійні убивства на замовлення необхідно шукати у статистиці нещасних випадків: автокатастроф типу «п'яний за кермом», побутових ушкоджень електрострумом, серцевих нападів.

2. *Спосіб приховування.* У більшості випадків злочинець залишає труп на місці вчинення злочину. Майже не буває випадків приховування трупів керівників великих підприємств, фінансово-кредитних установ, «авторитетів» злочинного світу.

Однією з ознак убивства на замовлення є залишення зброї на місці злочину або позбавлення від неї в процесі утікання. Без зброї легше тікати. Деякі замовники позбавляються і від самих кілерів (або посередників).

Зростання убивств на замовлення породжує новий вид кримінального бізнесу: «шустовку» зброї, що дає змогу позбавити зброю ідентифікаційних ознак.

3. *Місце вчинення злочину.* Більшість убивств на замовлення вчиняється за місцем проживання жертви. Злочинці для нападу обирають майданчики східців, кабінки ліфтів, території біля будинку чи під'їзду. Ці «під'їзді» убивства завдали тон першим розстрілам на замовлення на початку 90-х років.

Місцем вчинення злочину може бути узбіччя дороги. Це місце взагалі використовується при влаштуванні вибухових пристроїв.

Місце вчинення убивства на замовлення може бути чітко не визначено у випадках, коли використовується валіза-пастка, начинена вибухівкою.

4. *Час злочину.* Для нападу злочинці обирають ранковий час, рідше — вечірній. Це пов'язано з чіткою регламентацією робочого дня жертви і системою інтервалів виходу з домівки.

5. *Знаряддя злочину.* В процесі вчинення убивств на замовлення використовуються вогнепальна зброя, радіоуправляючі чи контактні вибухові пристрої, гранати. Вогнепальна зброя забезпечується глушителями, оптичними і лазерними прицілами, пристроями нічного бачення. Речі господарсько-побутового призначення майже не використовуються.

6. *Особа жертви.* Найчастіше жертвами убивств на замовлення стають:

особи, які обіймають керівні посади у бізнесі (президенти акціонерних товариств, керівники фінансово-кредитних установ, директори великих торговельних комплексів);

представники вищих органів державної влади і управління;

працівники правоохоронних органів (прокуратури, МВС, СБУ, судів);

лідери і члени злочинних угруповань.

7. *Особа злочинця.* Убивство на замовлення характеризується складним злочинним сплетінням: замовник — кілер, або замовник — посередник — кілер, або замовник — декілька посередників — кілер. Особливістю убивства на замовлення є інститут замовника. Людину вбивають, як правило, не за вчинене, а за те, що вона могла б вчинити. Ця людина реально заважає здійсненню будь-яких планів замовника убивства. Це може стосуватися сфери політики, бізнесу, кримінального впливу чи особистих стосунків. Як замовники виступають комерційні партнери — бізнесмени, корумповані посадові особи, «авторитети» злочинного світу.

Посередник у вбивстві на замовлення здійснює пошук конкретного виконавця, є зв'язуючою ланкою між замовником і кілером. Посередниками виступають особи із оточення організатора, підлеглі йому по службі, члени злочинних угруповань. Роль посередника зводиться до того, що він виступає як додатковий засіб захисту замовника. Ні кілер, ні замовник не знають один одного. І для того, щоб обірвати сплетіння, іноді знищують посередника.

Хто такі кілери, ліквідатори чи курки?

Наше суспільство капіталізується, і тому товаром стає все, навіть здатність убивати. Першими жертвами убивств на замовлення стали новоявлені кооператори, «нові українці», злочинні «авторитети».

Кілер — це англomовне слово, що означає «убивця». У нашій лексичі воно з'являється наприкінці 80-х років.

До недавнього часу професія «мокрушник» — убивця не користувалася повагою у злочинному світі. Сьогодні кримінальний світ стає більш жорстоким. Професія кілера перетворюється на одну із престижних і високооплачуваних.

Існують різні типи кілерів. Вони можуть бути розділені на кілерів-дилетантів і кілерів-професіоналів.

Дилетант характеризується низькою вартістю послуг. Але їх використання не дає високих гарантій і не виклю-

чає помилок: він може убити не ту людину, поранити жертву, залишити докази причетності.

Професіонал йде на справу, коли відчуває 99-відсоткову гарантію власної безпеки. Він володіє достатньо високими навичками у мистецтві «убивати людей», використовує найсучаснішу техніку спостереження і радіозв'язку, вживає заходів щодо підготовки убивства. Професіонал мусить бути надійно залегенований. Ніхто і ніколи не повинен запідозрити у ньому ліквідатора. Він мусить бути неяскравим, непомітним, розчинюватися у натовпі. Професійного кілера запрошують з іншого регіону, із-за кордону чи країн СНД. Надруковані у пресі статті за 1996-1998 рр. «У кілерів період полювання — цілий рік», «Найманий убивця чи Робін Гуд», «Леді-кілер стріляє погано, але часто» підтверджують висловлені думки.

Термін «життя кілера» перебуває у зворотній залежності від його відомості. Прикладом може бути убивство в Афінах легендарного кілера Олександра Солоніка.

Наймани убивці-професіонали, в свою чергу, поділяються на кілерів-одиночек, які виконують замовлення від випадку до випадку, і кілерів, що перебувають на постійному утриманні того чи іншого злочинного угруповання. Ці особи проходять спеціальну підготовку, займаються спортом, стрільбою, постійно перебувають у відповідній формі. Вони здійснюють убивство групою, що складається з двох-трьох осіб.

Для виконання убивств на замовлення можуть бути завербовані колишні військовослужбовці, які мають навички ведення інтернаціональних і міжнаціональних війн, працівники МВС, СБ, охоронних підрозділів, майстри спорту (снайпери, сапери, біатлоністи).

Типовий зразок кілера, який сформувався, потребує відповідних змін з боку злочинця. Останнього часу в здійсненні убивств на замовлення намітилися цікаві тенденції: до таких убивств стали залучати жінок і навіть дітей. 17 вересня 1997 р. була затримана дівчина 22 років, яку підозрювали у двох замахів на убивство на замовлення. За перший замах вона отримала аванс — 2000 доларів, за другий — 450. При затриманні у «леді-кілера» було вилучено пістолет Марголіна з саморобним стволом і глуши-

телем, а також газовий пістолет, перероблений під стрільбу бойовими патронами.

Специфіка убивств на замовлення визначає складнощі їх попередження і розкриття, передбачає використання сучасних криміналістичних, науково-технічних розробок. Традиційні засоби відтворення особи злочинця у вигляді застосування словесного або мальованого портрету, фоторобота (у тому числі й з застосуванням комп'ютерної техніки) можуть дати бажаний результат. У цьому плані необхідно розвивати криміналістичні дослідження. Сьогодні існує необхідність у створенні централізованих і місцевих банків даних про організовану злочинну діяльність. Єдиний інформаційний масив в Україні повинен бути створений і стосовно убивств на замовлення.

Новим винаходом англійської поліції є пристрій «виявлення кримінальних елементів» з дистанційним управлінням, за допомогою якого поліцейський може записати на плівку чи сфотографувати підозрюваного і відразу передати його зображення по модему для повідомлення всієї місцевої поліції. «Вирахувати» у натовпі злочинця допомагає комп'ютер, який відсліджує зображення людей, котрі передають йому телевізійні камери прихованого спостереження і запам'ятовує тих, чиї фізичні параметри відповідають занесеним у пошукові файли. Нова система називається «Мандрагора» і після відповідних випробувань буде змонтована по всій Великій Британії.

У розкритті убивств на замовлення важливе значення може мати створення так званих психологічних портретів злочинця чи його психологічних профілів. Це один із різновидів криміналістичних уявних моделей. Профіль (портрет) розшукуваного злочинця становить собою систему відомостей про психологічні та інші ознаки даної особи, важливих з точки зору його виявлення і ідентифікації. Ця система охоплює не тільки психологічні ознаки, а й правові, соціально-демографічні, криміналістичні ознаки.

На відміну від багатофункціонального словесного портрету психологічний портрет відображує внутрішні, психологічні, а також поведінкові ознаки людини. Його основна функція — бути засобом пошуку, виявлення злочинця, особа якого не встановлена.

Видається за рішенням Вченої ради Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності АПрН України (протокол від 11 лютого 1998 р. № 2)

Використання досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю: Матеріали науково-практичної конференції. 19 листопада 1997 р., м. Харків / Відп. ред. проф. В. С. Зеленецький, доц. Л. В. Дорош. — Харків: Право, 1998. -228 с.

ISBN 966—7146—17—0

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції (Харків, 19 листопада 1997 р.) відображені потреби подальшого удосконалення діяльності правоохоронних органів у боротьбі з окремими видами тяжких злочинів, перш за все зі злочинами терористичної спрямованості та злочинами в сфері економіки і фінансів, що неможливо без використання досягнень науки і техніки.

Для фахівців та широкого кола осіб, яких цікавлять проблеми боротьби зі злочинністю.

В 1203021100—015
«Право»—98

ББК 67.3

ISBN 966—7146—17—0

© НДІВПЗ АПрН
України, 1998
© «Право», 1998